

CİLT 12, SAYI 3, MART 1984

**Türk
Sanayicileri
ve
İş Adamları
Derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) MART 1984

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ali Koçman*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres: Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9
Harbiye - İST.

Telefon : 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak, TÜSİAD
GORÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz
kullanılabilir.

Basıldığı Yer: Hedef Matbaacılık Koll. Şti.
Tel : 522 25 77

Bu Sayıda

Faturalı Yaşam	4
Ülke Piyasaları	9
Takas Usulü Ticarete Dönüş	14
Avrupa'nın Yeni Uçağı «Airbus»	18
İran'ın Tarımdaki Hedefi «Kendine Yeterlilik»	21
Ülkemizde Yeni Gelişen Hizmet Dalı «Bilişim»	23
İşgücü Maliyetleri	27
1983 Yılında Otomotiv Sanayimiz	30

Faturalı Yaşam

Son yıllarda bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de resmen tesbit olunamayan ekonomik faaliyet giderek yaygınlaşmış, buna paralel olarak devletin vergi kayıpları önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu anlamda, yeni başlatılan ücretlilere vergi iadesi uygulaması vatandaşın da katkısıyla bir süredir gelişemeyen ve bir ölçüde duraklayan vergi gelirlerinin, daha kontrollü bir şekilde hazineye intikalini amaçlamaktadır. Gerçekte, bu bir vergi iadesi değildir. Ücretlilere fatura kullanımını yaygınlaştırmaya katkısı dolayısıyla bir transfer veya hizmet ödemesi yapılmaktadır.

Başlatılan uygulamanın sadece, ücretli ve emekli kesime ek gelir teminini amaçladığını düşünmek yanlıştır. Eğer amaç sadece bu kesimlerin ödeme güçlerini artırmak olsa idi, bunun daha kolay ve sonuca ulaştırıcı yolları vardı; meselâ, ücret matrahında yapılacak indirimlerin genişletilmesi, asgari ücretin vergi dışı bi-

rakılması, özel indirim miktarlarının yükseltilmesi gibi diğer transfer politikaları.

Ücretlilere ek gelir yanında güdülen diğer amaçlar şöyle sıralanabilir:

— Vergi bazını genişletmek ve bu suretle vergi oranlarını artırmaksızın —hatta düşürerek— vergi gelirlerini artırmak.

— Bu suretle düşük gelir gruplarına enflasyonist olmayan kaynaklardan ek gelir temini (sanırız, uygulamanın ücretliye gerçek katkısı fatura karşılığı alacağı iadede den ziyade, vergi gelirlerinde beklenen artış ve bunun sonucu olarak bu kesim üzerinde vergi yükünün hafifletilmesi ile olacaktır.)

— Ülkemizde beyana dayalı vergilerin tatbikatta beklenen neticeleri vermemesinin başlıca sebebi toplumda vergi şuurunun yeterince gelişmemesidir. Fatura almakla gelir yönünden kendisine fayda sağlayacağına inanan önemli bir tüketici kesimi, bu şuura kavuşacak ve mal ve hizmet satanlar üzerinde önemli bir baskı unsuru oluşturacaktır. Ekonomide şuurulu tüketim alışkanlıkları yerleşecek ve tüketiciye satıcı üzerinde bir denetim gücü getirecektir. Fatura uygulamasını şuurulu tüketici yaratma konusunda önemli bir adım

olarak kabul etmek gerekir; uzun vadede fatura alışkanlığı tüketicinin fiyatlar ve kaliteyi daha iyi denetler duruma gelmesine de katkıda bulunabilir.

Faturalı hayat tüketiciye aile bütçesi hesaplamalarında kolaylık sağlayabileceği gibi tasarrufa yönelme yolundaki eğilimleri de uyarabilir.

— Devlet piyasadaki denetim gücüne tüketiciyi de ortak etmiş olacak ve böylece hizmette etkinlik artacaktır. Vergi mükelleflerinin denetimi, faturalar aracılığı ile kolaylaşacağı için vergi gelirlerinde artış gerçekleşebilir.

Başlatılan fatura uygulaması ile ilgili olarak şu hususlara değinmekte fayda vardır:

Ücretlilere toplanıp vergi iadesi almak için ibraz edilen faturaların değerlendirilme işlemlerinde bürokratik mekanizmayı kolay işler biçimde düzenlemek uygulamanın başarısı için bir ön şarttır. Zira fatura uygulaması vergi dairelerinin mevcut yüklerine bir yenisini getirmektedir. Vergi dairelerinin çalışma sistemlerinin bugünkü vergilerin tahsilini izlemekteki yetersizlikleri öteden beri bilinmektedir.

İşlemleri hafifletmek ve süratlendirmek için belli bölgelerde bilgisayarların devreye sokulması acilen gerekir. Böylece fatura kontrolünde büyük emek ve zaman tasarrufu sağlanmış olacak ve işveren aracılığı olmadan vergi iadesi yapılabilecektir.

Kapsama alınacak harcama türlerinin iyi belirlenmesi önemli bir husustur. Harcamaların belli bir kısmı kapsam dışı tutulmakla selektif bir uygulamanın içine girilmiş olmakta, bazı harcama türleri teşvik edilirken diğerlerinden caydırılmaktadır. Kapsama alınacak harcama türlerinin belirlenmesinde gelir dağılımı yanında kaynak dağılımı da gözönünde tutulmalıdır. Uygulama gerek tüketiciye gerek satıcıya gerekse idareye bazı güçlükler getirebilir. Başlangıçta piyasa işlemlerinde fatura talep etmeye alışkın olmayan tüketici fatura almayı önemli bir külfet görebilir. Devlet açısından ise vergi iadesinde tüketicinin ibraz ettiği faturaların bir merkezde denetlenmesi ve değerlendirilmesi yeni bir örgütlenmeyi gerektirebilir.

Ayrıca çek kullanımının ülke çapında yaygınlaşması ile birlikte gelecekte bankalarca onaylanmış çeklerin de fatura kapsa-

mına alınarak perakendeci esnafa yüklenen ek külfetler büyük ölçüde hafifletilebilir.

İşverene, işçiye ve vergi dairelerine yeni külfetler getirirken bunun nimetleri ve alternatif araçların etkinliği iyice araştırılmalı ve varılan sonucun doğruluğu açıkça ilgililere anlatılmalıdır. Kamu girişimleri geniş halk kütleleri tarafından anlaşılıp desteklendiği takdirde daha kolay başarıya ulaşabilirler.

Kendisi ücretli olmayıp ücretliler seviyesinde gelir elde etmelerine rağmen vergi iadesinden yararlanmayan ticaret ve serbest meslek erbabının sayısının bir hayli yüksek olduğu tahmin edilebilir. Bu bakımdan vergi adaleti açısından bu uygulamanın bir an evvel genelleştirilmesi olanakları araştırılmalıdır.

Ülke Piyasaları

'Business Europe' her yıl çeşitli piyasa kriterlerini esas alarak Batı Avrupa, Doğu Avrupa, Orta - Doğu ve Afrika ülkelerini kapsayan bir sıralama yapmaktadır. Benzer bir sıralama 1983 için de yapılmıştır.

Kriterler kısaca şöyle:

— Piyasa Büyüklüğü: Her ülke milli pazarının o ülkenin ait olduğu bölge toplamı içindeki nisbi büyüklüğü,

— Piyasa Yoğunluğu: Bölge ortalaması 1.00 kabul edilerek, her ülke pazarının kişi başına 'zenginliği'nin bir göstergesidir.

— Piyasa Büyümesi: Reel büyüme ile ilgili, son 5 yıldaki 10 temel reel büyüme göstergesi esas alınır, her ülke pazarının yıllık büyüme hızı hesaplanmıştır. Söz konusu göstergeler arasında Enerji tüketimi, elektrik üretimi, çelik tüketimi, kişi başına gelir, nüfus, sanayi üretimi payı, ithalat, ihracat v.s. gibi göstergeler bulunmaktadır.

'Piyasa Büyümesi' bir ülkede piyasa imkânlarının ne tür bir gelişme gösterdiğini iyi bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Piyasa Büyüklüğüne Göre Sıralama		Piyasa Büyüklüğü	Piyasa Yoğunluğu	Piyasa Büyümesi
1	Sovyetler Birliği	24.26	1.23	2.5
2	Batı Almanya	9.28	2.25	1.6
3	Fransa	7.61	2.13	2.6
4	İtalya	6.82	1.67	2.2
5	İngiltere	6.77	1.67	0.6
6	İspanya	3.89	1.35	2.7
7	Polonya	3.15	1.17	-0.3
8	Güney Afrika	2.46	1.34	2.8
9	Doğu Almanya	2.44	2.18	2.1
10	Çekoslovakya	2.14	2.09	2.0
11	Türkiye	2.13	0.33	4.1
12	Yugoslavya	1.92	1.13	4.3
13	Romanya	1.77	1.01	3.7
14	Hollanda	1.77	1.72	1.2
15	Nijerya	1.47	0.77	8.2

Piyasa Büyüklüğüne Göre Sıralama	Piyasa Büyüklüğü	Piyasa Yoğunluğu	Piyasa Büyümesi
16 Belçika - Lüksemburg	1.45	2.53	1.1
17 İsveç	1.36	1.90	0.7
18 İran	1.35	0.50	0.2
19 S. Arabistan	1.29	7.95	16.5
20 İsviçre	1.11	2.46	2.2
21 Macaristan	1.05	1.39	2.3
22 Avusturya	1.01	1.88	2.4
23 Yunanistan	1.00	1.32	4.4
24 Mısır	0.90	0.90	10.2
25 Bulgaristan	0.83	1.23	4.1
Batı Avrupa	47.43	1.65	1.8
Doğu Avrupa	37.55	1.28	3.2
Orta - Doğu Afrika	15.02	0.36	6.7
TOPLAM	100.00	1.00	3.1*

* Toplam ortalama

1. Piyasa Büyüklüğü:

Batı Avrupa, Doğu Avrupa, Orta Doğu, Afrika bir bölge olarak ele alındığında Sovyet piyasası % 24.26'lık bir payla en büyük piyasa durumunda. İkinci sırada % 9.28'lik payla Batı Almanya, % 7.61'lik payla Fransa gelmektedir. % 6.77'lik payla İngiltere 5. ci sırada. **Türkiye** ise % 2.13'lük payla 11. ci piyasa büyüklüğüne sahip.

Toplam içinde Batı Avrupa bölgesinin payı % 47.43, Doğu Avrupa'nın payı ise % 37.55, Orta - Doğu ve Afrika'nın payı ise % 15.02 civarında.

2. Piyasa Yoğunluğu:

Her ülke pazarının kişi başına 'zenginliği'ni gösteren piyasa yoğunluğuna göre ise (bölgelerarası ortalama 1.00):

En yoğun pazar S. Arabistan (7.95) olup, Sovyetler Birliği ise 1.23'lük piyasa yoğunluğu ile 16. ci sırada **Türkiye** pazarındaki yoğunluk 0.33 ise ortalamanın oldukça altında.

3. Piyasa Büyümesi:

Piyasa imkânlarının nasıl bir gelişme gösterdiğinin en iyi göstergesi olarak kabul edebileceğimiz «piyasa büyümesi» ölçüsüne göre:

Son 5 yılda en hızlı büyüyen piyasa S. Arabistan (yıllık ortalama % 16.5) bunu % 10.2'lik büyüme hızı ile Mısır, % 8.2'lik büyüme hızı ile Nijerya takip ediyor. Piyasanın gerilediği bir ülke olarak Polonya gözüküyor. **Türkiye** ise aynı dönemde yıllık % 4.1 piyasa büyüme hızı ile Orta - Doğu bölge ortalaması olan (% 6.7) nin oldukça altında, Batı Avrupa ortalamasının ise üzerine çıkmıştır.

Takas Usulü Ticarete Dönüş

Son yıllarda takas usulü ticaret veya clearing birçok ülke için ihracatı harekete geçirmenin yegâne yolu haline gelmiştir. Bilhassa gelişmekte olan ülkeler bu yolla büyük ticaret yapmakta ve, dolayısıyla ithalatlarını finanse edebilmek için bu yolu zorlamaktadırlar. Ancak uluslararası ticaret gerilerken takas usulü ticaretin büyümesi, ihracata yönelik ekonomilerin iyileşmesinde olumlu bir yol sayılmamaktadır. OECD, Doğu-Batı takas usulü ticareti konulu bir çalışmada, Comecon ile Batılı ülkeler arasındaki bu tür uzlaştırıcı mahiyetteki ticaretin istikrarı bozduğunu ve hatta gerilemeye sebebiyet verdiğini belirtmiştir, zira takas usulü ticarete konu olan malların fiyatları sabittir.

Genelde Doğu ile Batı ülkelerinin normal ihracatta satamayacakları malları karşılıklı aynî ticarete konu yaptıkları bilinmektedir. Doğu Avrupa ülkeleri her sanayi sektörünün kendi ithalatını kendi ihracatı ile finanse etmesini beklemektedir. Örneğin,

Romanya kompüter ithal etmesi halinde, ihracatçıdan elektronik ürünleri satın almasını istemektedir.

Çeşitli takas usulü ticaret şekilleri dünya ticaretinin üçte birini teşkil etmektedir. «İhracat Ticaret Şirketleri Mukavelesine» bağlı olarak Amerikan Bankaları İhracat - Ticaret şirketlerini kontrol etmektedir. Bu aktivite antitrust kanunları ile sağlanmıştır. Bazı kritiklere göre hükümet onaylı takas GATT'ın en ziyade mazharı müsaade ilkesine de aykırı bulunmaktadır.

Öte yandan, Amerikan Bankalarına ihracat ticareti yapan firmaları kontrol yetkisi verilmesinde Amerika'nın dünya çapında piyasa rekabetinde engelleyici bir tutum izlemesi tereddütleri görülmektedir.

Dünya'da karşılıklı aynî ticaretin hacmi kesin olarak bilinmemekle beraber, geçtiğimiz yıl için Amerikan Ticaret Bakanlığı dünya ticaretinin % 20'si oranında olduğu şeklinde bir tahminde bulunmuştur. Bu oran UNCTAD tarafından % 25 olarak hesaplanmıştır. New York menşeli Uluslararası Mal İhracat Şirketi (İCEC)'e göre ise bu oran % 40'ı bulmaktadır.

Takas usulü ticaretin çeşitli şekilleri bulunmaktadır:

Trampa: mukavele yolu ile bilhassa hükümetler arasında portakala karşı jambon, traktöre karşı tekstil, şehriyeye karşı kilim pazarlaması olarak yaygındır. Bu tür ticarette fiyat oynamaları ticaret dengesini bozacağından süratli hareket şarttır.

Karşılıklı Alımlar: İki ayrı, ancak benzer anlaşma ayrı mali koşullarla gerçekleşmektedir. Bilhassa Doğu-Blok ülkeleriyle Batılı şirketler arasında olan bu tür anlaşmalarda bir taraf mal veya hizmetin satışını, diğeri ise alımını sağlamaktadır.

Telafi edici Anlaşmalar: Bilhassa Batılı şirketler önemli bir teknolojiyi geliştirmekte olan bir ülkeye ya da Doğu-Blok ülkesine satarken kullanmaktadır. Bir Fransız şirketi Sovyet Rusya'ya iki aroma kompleksi satmış olup, belirli bir meblağla 9 yıl boyunca üretilen malları almayı garanti etmiştir.

Kliring Anlaşması ise iki ülke arasında kararlaştırılan belirli bir ticaret hacmindeki mal değiş-tokuşudur. Ancak kliring'in bir negatif sonucu, tek tarafı ya da her iki tarafı da başka bir yerde daha ucuza alabileceği bir malı ya da ihtiyacı olmayan malları almaya zorlamasıdır.

Kaynak: Business World. Summer 1983 ,

ÖRNEKLER

Ülke	Tutarı	Satış	Alış
Brezilya	21.000.000.000 Dolar	Araba	Yedek Parça
İran	200.000.000 Dolar	Ham Petrol	Donmuş Et
İsveç	—	İsveç Malları	Amerikan Firmasından JAS Motorları
Kanada	2.500.000.000 Dolar	Kanada Malları	Mc. Donnel Douglas F-18 Uçağı
İrak	1.500.000.000 Dolar	Petrol	Frigate
Kolombiya	—	Kahve	İspanya'dan Otobüs
Portekiz	250.000.000 Dolar	Portekiz Malları	Lockheed'den Uçak

Avrupa'nın Yeni Uçağı «Airbus»

Sivil havacılıkta uzun yıllardan beri ege-menliğini koruyan ABD uçak endüstrisine 1970 yılında Avrupa'da kurulan «Airbus Industry» ilk ciddi rakip olmuştur. İlk kuru-cu ortaklar Fransa'nın Aerospatiale ve Almanya'nın Deutsche Airbus GmbH adı altında birleştirilen MBB ve VFW adlı fir-malar olmuştur. Bu ortaklığa İspanya'nın CASA firması 1971'de, İngiliz AEROSPACE de 1979 yılında katılmışlardır. Görüldüğü gibi kurulan konsorsiyumun üyeleri, Air-bus'un üçüncü taraflara karşı giriştiği ta-ahhütlerde birbirlerine karşı garantör ola-rak hareket etmekte, böylece konsorsiyu-mun borçlarından ortaklaşa sorumlu ol-maktadırlar.

1981 yılında üye şirketlerin toplam mali kaynakları 12 milyar doları aşmıştır. Bu dünya uçak sanayiinde yapım şirketleri-nin tek başına sahip olduğu mali gücün çok üzerinde bir rakamdır. Diğer yönden grubun dışında bir çok firma uçakların yapımında konsorsiyuma parça sağlamak-

tadır. APU; seyir ve iletişim malzemesi sağlamakta, A-310 ve A-300 tipi uçakların yapımına önemli katkıları olan 475 Amerikan firması vardır. Air Bus uçaklarının yapımındaki tüm malzemenin yaklaşık % 30'u ABD'li kökenlidir. Air Bus Industrie, ticari ve sivil havacılık pazarında tam anlamıyla ABD'nin tekeline karşı verilmiş, kararlı ve sürekli bir karşı cevaptır.

A-300 tipi uçak 1974'de resmen tescil edildiğinde, Sosyalist Blok dışındaki ülkelerin hava yollarınca kullanılan ticari uçakların % 95'i ABD yapımıydı. Bu bakımdan, A-300, ilk başlarda çok büyük engellerle karşılaşmış, 1976'da Airbus'un geniş gövdeli uçaklar pazarındaki payı yalnızca % 2'ye ulaşmıştı. Air Bus firması sözkonusu pazarda mevcut bir boşluğu kesin olarak saptamıştır: Çift motorlu, geniş gövdeli, kısa ve orta menzilli uçak üretiminin zamanı gelmişti. Çeşitli hava yolları şirketleri çok geçmeden A-300'ün teknolojik yönden çok ileri bir uçak olduğunu, yakıt fiyatlarının sürekli arttığı bir ortamda iki motorlu uçak yapımının ekonomik yönden avantajlarının farkına vardılar. 1977 yılında Air Bus, toplam olarak satılan 96 geniş gövdeli sivil uçaklık dünya pazarındaki pa-

yl. % 21'e yükseldi. Firma 1978 yılında 300 uçakla % 23, 1979'da 323 uçakla % 39'luk paylara ulaştı. Geçen son iki yılın zor pazar koşulları altında iki koridorlu uçaklar için verilmiş toplam siparişlerin yarısından çoğunu elde etmiştir. Kuzey Amerika dışında dünyanın her tarafından Air Bus'un pazardaki yeri kesinlikle % 70'in üzerindedir. Air Bus satışlarının yalnızca % 30.5'lik bölümünün yerli (Avrupalı) siparişlerden kaynaklanmasına karşılık, başlıca rakibinden aldığı siparişler, kapasitesinin dörtte üçünü oluşturmaktadır. Bugün Airbus Industrie, tüm dünyadaki sivil uçak pazarının tümünde % 60 oranında bir paya sahip olarak egemenliğini sürdürmektedir. Air Bus bugün yapım üzerinde geniş çaplı tamir ve yenilemeye gerek kalmaksızın 50.000 uçuş saatlik bir garanti verebileceğini ilan etmiştir. Uygulamada bu garanti 18-20 yıllık uçuş ömrü demektir.

Son yapılan A-310 uçağı Boeing 767'ye kapasite ve performans açısından rakiptir. 150 kişilik A-320 tipi uçaklar 50 tane sipariş aldıklarını ve bunun yapımında Japon sanayinin % 20-25 arasında girdi sağlayacağını firma yetkilileri beyan etmişlerdir.

Kaynak: AET

İran'ın Tarımdaki Hedefi «Kendine Yeterlilik»

Komşumuz İran bugün 40 milyon nüfuslu ve 165 milyon hektarlık toprak varlığına sahip olmasına rağmen, tarım sektörünün uzun yıllar ihmali sonucu, nüfusunu kendi kaynaklarına dayalı olarak besleyememektedir. 1960'ların sonuna kadar gıda maddelerinde kendi kendine yeterli iken daha sonraları gerçekçi tarım politikaları üretmemesiyle, tarımsal üretim; artan yurtiçi tüketime paralel artış gösterememiş ve büyük miktarlarda gıda maddeleri ithal edilmeye başlanmıştır.

1978 yılına kadar, tarım sektöründeki yıllık reel üretim artış hızı; resmi rakamlara göre % 7 olarak belirlenmişse de bunun aslında % 2 olduğu sanılmakta, son 15 yıllık dönemin performansının sıfıra yakın olduğu iddia edilmektedir. Önemli tarımsal ürünlerin başında buğday, arpa, pirinç ve şeker pancarı gelmektedir. Bu ürünlerin yanında, değişik bölgelerde pa-

muk, çay, zeytin, badem fıstık, hurma, Şeker kamıŐı, tütün ve meyva-sebze üretilmektedir. İnan meyva ve sebze üretiminde kendi kendine yeterli olmasına karşın, Şeker, hububat, bakliyat, çay gibi ürünler yetersiz kalmakta, ithalat yapılmaktadır. Hayvancılık alanında ise yeterli bir gelişme sađlanmamıŐtır. Bugün ülkede özellikle et, tereyağı, peynir ve yumurta da büyük ölçüde dıŐa bağımlıdır. Balıkçılık üretimini ise yıllık 20-25 bin ton dolaylarındadır. Şeker sanayi hariç tutulduğunda İnan gıda sanayiinin gerçek kapasite kullanımının % 50 seviyede olduğu tahmin edilmektedir. İnan gıda sanayiinin mevcut kurulu kapasitesinin Őu anda ülke ihtiyaını karŐılama bakımından Şeker, bitkisel yağ, un, makarna, bisküvi, konserve ve et ürünlerinde yeterliği olduğu, peynir, ocuk maması, niŐasta, meyva konsantresi gibi ürünlerde yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Kaynak: TSKB

Ülkemizde Yeni Gelişen Hizmet Dalı “Bilişim,,

Bilişim hizmeti; bilgi işlem araçlarının ekonomideki üretim kesimlerinin yararlanmasına sunulmak üzere gerekli yazım, danışmanlık, eğitim, servis-büro, bakım onarım hizmetlerini kapsamaktadır. DİE bu konuda yaptığı anket çalışmalarına göre, 1982 yılı sonunda bilişim hizmeti veren 106 kamu ve özel sektör kuruluşu bulunmaktadır. Bu sayı 1980 yılından bu yana yaklaşık % 50 artarken, bu kuruluşların hizmetlerden elde ettikleri gayri safi gelirlerde iki kat artış kaydetmiştir.

Mevcut kuruluşların % 85'i özel sektörde, % 15'i kamu sektöründe faaliyette bulunmaktadır. Buna karşın pazarlanan bilişim hizmetleri gayri safi gelirlerinin % 99'u özel sektörce, % 1'i ise ancak kamu kesimince elde edilmektedir.

BİLİŞİM HİZMETİ VEREN KURULUŞLARIN GELİRLERİ VE DAĞILIMI

Yıl	(Adet)		(Milyon TL.)				Çalışa Sayısı	
	Kuruluş Sayısı		Gayri Safi Gelirleri		Kamu	Özel	Kamu	Özel
	Kamu	Özel	Kamu	Özel				
1980	16	55	28	2.620	299	1165		
1981	16	67	72	4.676	361	1460		
1982	16	90	70	8.026	358	1801		

Bileşim hizmeti gayri safi gelirlerinin GSYİH oranı, 1980 yılında onbinde 6.1, 1981'de 7.4 ve 1982'de 9.5'dir. Görüldüğü gibi bu hizmetin ülke ekonomisi içindeki yeri, gelişmiş ekonomilere oranla çok küçük kalmaktadır. Bununla birlikte ülkemizde bilişim hizmetleri safi gelirlerinin GSYİH büyüme hızına oranla, çok daha hızlı gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır.

Bilişim hizmetlerinin 1982/81 dönemindeki gayri safi gelirlerinin büyüme hızı % 70.5'e ulaşırken aynı dönemde GSYİH'nın büyüme hızı % 34.2'de kalmıştır.

Türkiye'de bilişim hizmeti gelirlerinin büyük bir bölümü mali kurumlar, sigorta ve yardımcı iş hizmetleri kolunda çalışan kuruluşlarca elde edilmektedir. Özel sektörde bilişim hizmeti pazarlayan kuruluş sayısı, imalat sanayiinde % 29-44, mali kurumlar, sigorta ve yardımcı iş hizmetlerinde % 22-26 artarken, kamu sektöründe üç yıl içinde bilişim hizmeti pazarlayan kuruluş sayısında önemli bir değişiklik olmamıştır. Ülkemizde inşaat kesimi bilişim hizmeti içinde en düşük paya sahiptir. Bilişim hizmeti gayri safi gelirleri içinde en yüksek pay, 1980 yılında % 44.1, 1981 yılında % 44.7 ve 1982 yılında % 44.1'lik pay ile makine kiralama hizmetine aittir.

Genel servis, büro hizmetinden elde edilen gelirin bu alandan elde edilen gayri safi gelirin sadece % 20.6'sıdır. Makine satışlarından elde edilen gelirin, toplam bilişim gelirleri içindeki payı ise, 1980 yılında % 3.6 iken, 1981'de % 6.2 ve 1982'de % 15.3'e yükselmiştir. Bundan da, kuruluşların son yıllarda makine kiralama yerine, satın alma yolunu tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Bilişim hizmeti pazarlayan kuruluşların çoğunluğu İstanbul'da bulunmakta, bu ili Ankara ve İzmir illeri takip etmektedir. Buna paralel bilişim hizmeti pazarlayan kuruluşlarda 1982 yılında İstanbul'da 1394, Ankara'da 422, İzmir'de ise 193 personel çalışmaktadır.

Kaynak: DİE

İşgücü Maliyetleri

Yayınlanan işgücü ve çalışma istatistiklerine göre 1982 yılında 12 işkolundaki 533 işletmede toplam işgücü maliyeti, fazla mesai ödemeleri hariç yaklaşık 140 milyar TL. dolayındadır. Bu tutarın % 53.5'i çalışanlara çıplak ücret olarak ödenmiş, % 18.1'i ise ikramiye, prim vb. olarak dağıtılmış, % 27.1'i ise çeşitli sosyal yardımlar şeklinde ve % 1.3'ü de diğer personel giderleri olarak çalışanlara verilmiştir.

1982 yılında toplam işgücü maliyeti içinde çıplak ücretin payı % 53.5 ve yan ödemelerin payı % 46.5'dir. Böylece son beş yılda ilk kez çıplak ücret tutarı, yan ödemelerden fazla olmaktadır. Bu gerçekleşme; kimya işkolu hariç, diğer tüm işkolalarında geçerlidir. Çıplak ücretin en yüksek olduğu işkolu % 66.9 ile İNTES (İnşaat-Tesisat) en düşük olduğu işkolu ise kimya işkolunda % 45.2 ile görülmektedir.

1982 YILINDA İŞGÜCÜ MALİYETLERİNİN BÖLÜNÜŞÜ (YÜZDE)

İşkolü	İşçilerin Yıllık Ortalaması	Çıplak		İkramiye		Sosyal		Diğer		Toplam İşgücü Maliyeti
		Ücret	%	Prim v.b.	%	Yardım	%	Giderler	%	
Şeker	25.152	50.6	18.0	29.7	1.7	100				100
Maden	1.269	54.8	19.4	24.9	0.9	100				100
Gemi	459	55.8	12.3	31.1	0.8	100				100
Kimya	5.323	49.2	23.4	25.5	1.9	100				100
Gıda	7.583	51.3	21.5	25.3	1.9	100				100
Çimento	5.120	51.4	19.7	27.3	1.6	100				100
Tekstil	62.099	52.9	22.4	24.0	0.7	100				100
Kağıt	1.455	53.0	21.9	23.8	1.3	100				100
Cam	9.119	51.0	21.9	25.8	1.3	100				100
İNTEŞ	6.489	66.9	12.5	19.1	1.5	100				100
Toprak	1.800	52.7	17.1	29.4	0.8	100				100
MESS	44.162	54.5	19.2	25.3	1.0	100				100
	170.030	53.5	18.1	27.1	1.3	100				100

Saat başına işgücü maliyeti ise; 365x8 saate göre) saat başına ortalama çıplak ücret, işkolları içinde en az 102.13 TL. ve en çok 231.12 TL. arasında değişmektedir. İkramiye, prim vb. sosyal yardımlarla birlikte, toplam işgücü maliyeti, saatte ortalama olarak 193.80 TL. ile 414.19 TL. arasında değişmektedir.

Böylece 1982 yılında saat başına işgücü maliyeti, fazla çalışma ödemeleri hariç 245.22 TL. sını bulmaktadır. Fiilen çalışılan saat başına işgücü maliyeti ise (tatil izin, bayram, hastalık günleri) hariç (275 gün 8 saat) esasına göre, ortalama saat başına işgücü maliyeti en az 257.19 TL. ile 549.63 TL. arasında değişmekte, 12 işkolunun ortalaması ise saatte 325.40 TL. olmaktadır. Böylece fiilen çalışılan gün başına, işçilik maliyetinin yaklaşık 2.603 TL. olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynak: TİSK

1983 Yılında Otomotiv Sanayimiz

Otomotiv sanayimiz, 1983 yılında toplam 118.702 adet çeşitli tipte aracın üretimini gerçekleştirmiştir. Her ne kadar 1982 yılına oranla % 26 gibi yüksek bir üretim artışı göstermesine karşın, otomotiv sanayiinde üretimin en yüksek olduğu 1976 yılındaki üretimden hâlâ daha düşük seviyededir. 1976 yılında mevcut kurulu kapasitenin % 68'ini kullanan bu sanayi dalımızda, 1983 yılındaki ulaşılan kapasite kullanım oranı ancak % 42'ye ulaşmıştır. 1980-81-82 yıllarına nazaran bir gelişme trendi göstermesine karşın ekonomimizdeki diğer sektörlerle kıyasla oldukça düşük bir kapasite kullanımına sahiptir. Batı ekonomilerinde bu sanayi dalında 7-8 yıl gibi uzun bir dönemde bu derece düşük oranlarla çalışan ve ayakta duran işletmeler sön derece azdır. Bu sonuçlara göre, ülkemizdeki otomotiv sanayimizdeki üretim krizi geçen 8 yıla rağmen hâlâ atlatılamamıştır.

OTOMOTİV SANAYİNİN 1983 YILI KAPASİTE KULLANIMI

Tipler	Kapasite (Adet)	Fiili Üretim (Adet)	Kapasite Kullanımı (%)
Çekici	1.600	1.040	65
Kamyon	37.100	16.474	44
Kamyonet	22.500	6.822	30
Otomobil	87.000	42.509	49
Otobüs	2.100	1.964	94
Minibüs	9.500	6.712	71
Midibüs	1.800	1.382	77
Traktör	122.000	41.799	34
Toplam	283.600	118.702	42